
Kako je v Slovarju slovenskega knjižnega jezika predstavljena vezljivost

Andreja Žele

Prispevek želi opozoriti na tista slovnična pojasnila v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ), ki označujejo vezljivost. V zvezi s tovrstno slovarsko obvestilnostjo so predstavljene in včasih tudi komentirane terminološke rešitve v slovarskih pojasnilih.

The article discusses those grammar explanations and notes in the Dictionary of Slovene Literary Language that deal with transitivity. It suggests updating these explanations by introducing recent linguistic terminology, commenting more in detail on some of the proposed changes.

0 Pri natančnejšem branju Slovarja slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) lahko ugotovimo, ne samo da je vezljivost predstavljena, ampak da jo Slovar, seveda glede na terminološke zmožnosti slovenskega jezikoslovja v prejšnjih desetletjih, s slovničnimi kvalifikatorji in s slovničnimi oznakami precej natančno označuje. Slovarskih slovničnih pojasnil,¹ ki kakor koli označujejo (tudi) vezljivost je kar 187. Kljub temu pa večkrat lahko zasledimo razkorak med veliko količino in natančnostjo vezljivostnih slovničnih pojasnil in oznak na eni strani in med neustrezno izbranim ali pa neustrezno razporejenim ponazarjalnim gradivom, tudi glede na vezljivost, na drugi strani. Torej je pri nadaljnjem posodabljanju in dopolnjevanju slovarja s stališča vezljivosti potrebno v že obstoječa slovnična pojasnila in oznake vključiti novejša uveljavljene slovenske jezikoslovne izraze in z njimi nadomestiti nekatere dosedanje preveč opisne oznake. Tako bodo pri obravnavi slovarskih vezljivostnih slovničnih pojasnil vsaj omenjeni tudi dosedanji predlogi za terminološke posodobitve.²

---

¹ Pregledala sem seznam kvalifikatorskih pojasnil za prve tri slovarske knjige, ki je namenjen interni uporabi. Ostala kvalifikatorska pojasnila pa sem izpisala in četrte in pete knjige Slovarja slovenskega knjižnega jezika.

² O tem gl. A. Vidovič Muha, Pregled slovničnih kvalifikatorskih pojasnil v 3. knjigi SSKJ (do konca januarja 1978), izdelano za interno uporabo na Inštitutu za slov. jezik Frana Ramovša. Ista avtorica, Slovnična obvestilnost Slovarja slovenskega knjižnega jezika, Zbornik Slavističnega društva Slovenije (Murska Sobota 1992), 35–49.

Utemeljitive o spremembah nekaterih slovarskih slovničnih oznak in pojasnil namreč niso več prav nove, saj so nastajale že ob samem slovarskem delu³.

1 Če za izhodiščno merilo delitve vezljivostnih kvalifikatorskih pojasnil⁴ vzamem pomenske in slovnične lastnosti slovarskih iztočnic, se pomenska, slovničnofunkcijska in normativna vloga vezljivostnih pojasnil v okviru posameznih iztočnic izraža tako, da:

1.1 slovarsko iztočnico natančneje pomensko označujejo (to sta opozorili s **širokim pomenskim obsegom** in z **oslabljenim pomenom**) ali dopolnjujejo, ko opozorijo na **proste morfeme** in na **povedkova določila**, ki so pomenske sestavine določenega leksema kot slovarske iztočnice in zato imajo pomenskorazločevalno vlogo; tako slovarski iztočnici dajejo ali pa samó spreminjajo vezljivost, tj. sooblikujejo njeno intencijsko polje;

1.2 slovarsko iztočnico označujejo kot nosilko vezljivosti in predstavljajo njene pomenske in slovničnofunkcijske vezljivostne zmožnosti;

1.3 slovarsko iztočnico označujejo kot vezljivostno udeleženko in ji glede na njene možne skladenjske lastnosti določijo možne vezljivostne oz. udeleženske vloge; slovarsko (pomensko in slovnično) nerazrešeni so še primeri, ko je za iztočnico povedkovnik, medmet ali členek.

V 1.1 in 1.2 slovarska vezljivostna pojasnila zaobjemajo predvsem glagolsko vezljivost, ki je temeljna in zato najobsežnejša; z vezljivostnimi udeleženkami v 1.3 pa je bolj upoštevana in poudarjena tudi vezljivost drugih neglagolskih besednih vrst.

Natančnost in smiselnost oz. upravičenost določenega slovničnega vezljivostnega pojasnila je povratno uporabna tudi pri učinkovitem razčiščevanju ali samo potrditvi besednovrstnih lastnosti slovarskih iztočnic.

³ S tem so se ukvarjali že v sedemdesetih letih slovaropisci sami, saj je za interno uporabo izšel Pregled slovničnih kvalifikatorskih pojasnil (1978) Ade Vidovič Muhe s kritičnimi opombami avtorice in z dodanimi opombami Bojana Čopa. Takšni pisni strokovni dialogi pa so žal ostali samo med slovaropisci, zato so v kritikah slovarja včasih zmotna prepričanja, da pri sestavi slovarja določeni slovnični pojavi, npr. vezljivost, niso bili upoštevani.

⁴ Kvalifikatorsko pojasnilo je opozorilo, ki ga poleg slovarskih oznak uporabljamo za opredelitev besede oz. njenih pomenov ali besedne zveze. Definicijo slovničnega kvalifikatorskega pojasnila pa navajam po viru Pregled ./., cit. v opombah 2 in 3: »Slovnična kvalifikatorska pojasnila (kp) navajamo v primerih, ko ugotovimo vzročno povezavo med pomensko enoto besede in njeno slovnično značilnostjo, lahko s področja skladnje, oblikoslovja ali besedotvorja/.../ Slovnična kp, vezana na področje skladnje, opozarjajo, da je določen pomen razviden samo v določeni stavčni vlogi besede, v zvezi s kakim drugim stavčnim členom, ki je lahko razvijajoči in kako drugače dopolnjujoči/.../. Slovnična kp s področja oblikoslovja opozarjajo na omejenost izražanja oblikoslovnih kategorij in na prevzemanje vloge kake druge besedne vrste v določenem stavčnem položaju/.../.«

1.1.1. Slovnični pojasnili s širokim pomenskim obsegom⁵ in z oslabljenim pomenom natančneje označujeta pomensko vrednost iztočnice, obenem pa napovedujeta njeno pomensko vezljivost oz. tesno pomensko soodvisnost z udeleženci in obvezno skladenjsko vezljivost.

1.1.1.1 Široki pomenski obseg besed svoja obvezna skladenjska določila pogosto omeji na okoliščine. To potrjujeta tudi primera pri *bíti sem* /.../ **2. navadno s prislovnim določilom, s širokim pomenskim obsegom** 'izraža navzočnost v prostoru in času': *Tukaj je jama, Hiša je sredi polja*, dodatna pojasnila pa izpostavijo tudi **prehodnost** in s tem specializiranje pomena oz. izpostavitve skladenjskega pomena določenega glagola, npr. pri *délati* /.../ **3. preh., s širokim pomenskim obsegom** 'z delom omogočati nastajanje česa': *Delavci delajo malto, delati dopis*, in proti primerom, ko zadošča samo oznaka stanja aktivnosti (neaktualne/splošne), npr. *délati* /.../ **6. s širokim pomenskim obsegom** 'biti v delovnem razmerju': *Prezračevalne naprave so delale neprestano, Vsi motorji delajo*, ali pri *ostáti* /.../ **4. s širokim pomenskim obsegom** 'ne prenehati biti, obstajati': *Jama, ki jo je naredila granata, je ostala*. Neprimerna uporaba tako širokega kot oslabljenega pomena je npr. pri *izgubíti* (gl. SSKJ).

1.1.1.2 Pojasnili v 4. pomenu *délati* /.../ // **preh., z oslabljenim pomenom, zlasti z glagolskim samostalnikom** 'izraža dejanje, kot ga določa samostalnik': *delati čudeže, delati korake* pa opozarjata tudi na izglagolsko pomensko dopolnitev nepolnega glagolskega pomena, stopnja nepolnopomenskosti pri zgornjih *delati* ni enaka.

Sploh pa je bilo na uporabo določenih pojasnil v zvezi z oznakami glagolskega pomena že opozorjeno.⁶

1.1.1.2.1 Pri glagolih BITI (sem) in OSTATI sta v okviru določenega pomena nadrejeni kvalifikatorski pojasnili **z oslabljenim pomenom, s povedkovim določilom** imata še podpojasnila kot **s pregibno besedo, z nepregibno besedo in s predložno zvezo**. Takšna nakopičenost podatkov, npr. še dodajanje podpojasnila **s predložno zvezo**, po navadi zabriše osnovno informacijo, tj., da je v teh primerih predlog glagolski morfem. Tako bi pri tako obsežnih slovarskih geslih kot sta BITI (sem) in OSTATI v okviru določenega pomena za pomensko razlago dodali samo slovnično kvalifikatorsko pojasnilo **s povedkovim določilom**, pod črko c) v okviru istega pomena pa v ponazarjalnem gradivu polkrepko izpisali predložnomorfemske glagole *biti brez, biti od, ostati brez, ostati na* ipd.

⁵ Prim. A. Vidovič Muha, Pregled slovničnih kvalifikatorskih pojasnil v 3. knjigi SSKJ (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša – interna izdaja, 1978), kjer avtorica navaja uporabo tega pojasnila in na podlagi tega predlaga, naj se ga uporablja čimmanj oz. naj se ga opusti vsaj pri samostalnikih in pridevnikih. Gl. na strani 32.

⁶ Vir cit. v op. 5. Avtorica izpostavlja tudi razmerja *nepomenski (vezni) glagol : nepolnopomenski (polvezni) glagol : oslabljeni pomen glagola* in komentira ustreznost oz. upravičenost uporabe teh pojasnil z določenimi drugimi slovničnimi pojasnili. Predvsem na straneh 5, 28 in 41.

1.1.1.2.2 Podobno kopičenje slovničnih pojasnil imamo tudi, ko je slovnično kvalifikatorsko pojasnilo s **predložnim povedkovim določilom** pri glagolih *hoditi*, *letati* dodano slovničnemu pojasnilu z **oslabljenim pomenom**. Da to slednje lahko izpustimo, če imamo že pojasnilo s **povedkovim določilom**, je bilo že predlagano⁷. Še vedno pa moti kvalifikatorsko pojasnilo s **predložnim povedkovim določilom**, saj ne ustreza pomenski razlagi pri petem pomenu glagola HODITI, ki 'izraža, da je osebek oblečen, obut kot nakazuje določilo'. Takšna razlaga namreč izpostavlja predložnomorfemske glagole HODITI BREZ/V ipd., kar potrjuje tudi slovarsko ponazarjalno gradivo s primeri Ni navade, da bi ženske hodile brez pokrivala, Poleti hodi brez srajce, hodi v hlačah.

1.1.2 Slovnična kvalifikatorska pojasnila, ki slovarsko iztočnico pomensko dopolnjujejo oz. leksikalizirajo, so tista, ki označujejo **prosti glagolski morfem**⁸ (poleg že obravnavanih s *predložnim povedkovim določilom*, s *predložno zvezo*, sta še s *predlogom*, v *zvezi z/s*) in **nujna pomenska dopolnila**, ki so tudi skladenjsko obvezna – najtipičnejša so povedkova določila (tudi že omenjana v okviru obravnave nepolnega glagolskega pomena).

1.1.2.1 Obglagolski predlog v skladenjski vlogi glagolskega morfema izraža tudi kvalifikatorsko pojasnilo s **predlogom**, npr. pri gledati po (ženskah)/ za (ženskami) v pomenu 'kazati zanimanje za koga'. Še drugi glagoli, ki imajo slovnično kvalifikatorsko pojasnilo s **predlogom**, so IZTEGNITI (iztegniti (roke) za knjigo, iztegniti (roko) po denarju v pomenu 'prizadevati si doseči, prijeti kaj'; iztegniti roke k materi, iztegniti roke po njem v pomenu 'izraziti željo po čem'); nekaj tipičnejših takšnih glagolov je še: planiti po/na, pogledati za, prebiti se do.

Takšne predložnomorfemske glagolske podiztočnice za glagol PREITI bi bile: preiti v 'spremeniti, menjati okolje, način dela, način obstajanja, lastništvo': preiti v zadnji vagon/preiti v prakso/preiti v stepo/preiti v last občine; preiti k 'spremeniti, menjati okolje, način obstajanja': preiti k partizanom/preiti k dejanjem; preiti na 'spremeniti, menjati način dela, lastništvo': preiti na gverilsko taktiko vojskovanja/na žganje/preiti na sina.

Če pa ostajamo pri sedanji zgradbi slovarskega članka, bi morali vse predložnomorfemske glagole *preiti v*, *preiti k*, *preiti na* v okviru drugega pomena glagola PREITI vsaj polprekpo izpisati.

1.1.2.2 Slovnično kvalifikatorsko pojasnilo v *zvezi s/z* poleg predložnih glagolskih morfemov tipa *dati na* v pomenu 'ceniti' vključuje tudi zaimenske glagolske morfeme tipa *biksati ga* v pomenu 'počenjati neumnosti, lahkomišelnosti'.

⁷ Gl. A. Vidovič Muha, Pregled slovničnih kvalifikatorskih pojasnil v 3. knjigi SSKJ (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša – interna izdaja, 1978), na strani 41.

⁸ Podrobneje sem o tem pisala v članku Kako SSKJ izkazuje glagole s prostimi morfemi v Jezikovnih zapiskih 2 (Zbornik Inštituta za slovenski jezik, 1995), 250–256.

To slovnično kvalifikatorsko pojasnilo je bilo za označevanje prostega glagolskega morfema uporabljeno okrog 190-krat. Od tega 165-krat za označevanje predložnih glagolskih morfemov in 25-krat za označevanje zaimenskih glagolskih morfemov. V več kot tri četrtine primerih je pred slovničnim pojasnilom v zvezi s/z čustvenostna oznaka **ekspresivno**, ravno tako pogosta je socialnozvrstna oznaka **pogovorno**, sledijo pa funkcijskozvrstna oznaka **publicistično**, časovna oznaka **starinsko** in socialnozvrstni oznaki **nižje pogovorno** in **knjižno**. Vse te stilne in zvrstne oznake opozarjajo, da je bilo to slovnično pojasnilo uporabljeno za predložnoglagoške frazeme, z njim so se namreč označevale tudi druge stalne stave, npr. pri DRŽATI (**navadno v zvezi z beseda, obljuba: držati besedo, obljubo/.).**)

Seveda bi tudi pri teh glagolih s prostim morfemom kazalo premisliti (saj jih je le nekaj čez dvesto), ali ne bi bilo bolje opustiti oz. razbremeniti slovnično kvalifikatorsko pojasnilo v zvezi s/z in jih nastaviti kot podiztočnice z dosedanjimi slovarskimi pomenskimi razlagami ter s stilnimi in zvrstnimi oznakami, tako bi bilo zmanjšano število pojasnil in hkrati bi tudi njihova uporaba postala bolj utemeljena, izpisi konkretnih podiztočnic pa bi bili sporočilno natančnejši in enostavnejši.

Tako pa so kdaj tudi v okviru istega slovarskega članka opazne neupravičene različne oznake, tako se npr. *hoditi za* izpostavi s **pog.**, v zvezi z *za* 'prizadevati si pridobiti ljubezensko naklonjenost koga'; istovrstna *hoditi s/z* pa je nakazana s socialnozvrstno oznako **pogovorno** ter s slovničnim kvalifikatorskim pojasnilom **navadno z orodnikom** in s pomensko razlago 'biti v ljubezenskem odnosu'. Prezrta oz. zabrisana je npr. leksikalizacija *shajati s/z*, tako da je slovarskima pomenoma glagola SHAJATI 1. 'biti v takih medsebojnih odnosih, ki zagotavljajo normalno bivanje, sožitje', npr. *Vsak človek bi lahko shajal z njim*, in 2. 'imeti materialne možnosti za obstoj, delovanje', npr. *S temi dohodki ne more shajati*, dodano kvalifikatorsko pojasnilo **navadno s prislovnim določilom**, ki pa velja samó za 2. pomen, medtem ko že pomenska razlaga prvega pomena označi predlog *z/s* kot glagolski morfem; v tretjem pomenu pa je zveza *shajati brez* s pomenom 'biti potreben, nujen', npr. *Brez očal ne more shajati*, označena s kvalifikatorskim pojasnilom v zvezi z **brez**.

S pomenskimi delitvenimi kriterijem pa je npr. natančneje predstavljen predložnomorfemski glagol *igráti se s/z*:

igráti se s/z – 'nehoteno premikati kaj in s tem izražati zadrego, vznemirjenje';
igráti se s/z – **ekspor.** 'imeti lahkomiseln, neresen odnos do česa'.

Slovar lepo ločuje med predlogom v vlogi izglagolskega vezavnega (udeleženskega) predloga in med predlogom v vlogi glagolskega morfema npr. pri podiztočnici *lepiti se*, kjer primere kot *Blato se lepi na copate. Testo se lepi na prste* označuje s slovničnim kvalifikatorskim pojasnilom s **prislovnim določilom** in s pomensko razlago 'zaradi lepljivosti se pritrjevati na podlago', zato vezavni predlog *na* napoveduje obvezno udeležensko mesto; primere s predložnim glagolskim morfemom kot *Dekleta se kar lepijo nanj* pa Slovar označi s čustvenostno oznako **ekspresivno** in s pomensko razlago 'kazati veliko čustveno navezanost na koga', le

da je pričakovano slovnično kvalifikatorsko pojasnilo **v zvezi z na** tu izpuščemo. Nepričakovano pa se pojasnilo **v zvezi s pred**, v pojavi pri samostalniški iztočnici *jávnost* v pomenu 'javno življenje, delovanje': S pesmimi je stopil pred javnost/v javnost, kjer je nepotrebno, ker, če že kaj označuje, potem tudi v teh primerih označuje predvsem glagolske morfeme.

Po drugi strani pa je obglagolski morfem lepo izpostavljen npr. v 1. in 2. pomenu glagola *ponášati se* (3. in 4. pomen imata časovno oznako **zastarelo**) s **pojasniloma navadno v zvezi z z/s** in **z oslavljenim pomenom, v zvezi z z/s**, zato bi morala biti slovarska iztočnica *ponášati se z/s*. Predlog *z/s* ima skladenjsko vlogo glagolskega morfema v pomenu 'izraža, da kdo ima to, kar nakazuje določilo', pri čemer lahko izpustimo kvalifikatorsko pojasnilo **z oslavljenim pomenom** (kot je to že narejeno npr. pri *prekaliti/prekaljevati se v*), saj je ta nepolni pomen izražen že z glagolom IMETI v pomenski razlagi. Omejitveni prislov **navadno**⁹ v **navadno v zvezi s s, z**; kvalifikatorsko pojasnilo **navadno v zvezi s/z** bi morali zaradi nenatančnosti v vsakem primeru izpuščati.

1.1.2.3 Pri predlogih kot slovarskih iztočnicah je s stališča glagolskega morfema zanimivo slovnično kvalifikatorsko pojasnilo **pri glagolih** (pri predložni iztočnici O so npr. navajani glagoli govoriti, poročati, pričati, razpravljati o kom ali čem), saj je vsaj v grobem zajelo obvezno glagolsko vezljivost. Označevanje vezljivosti pa se nadgradi še z pojasnilom **pri samostalnikih, zlasti glagolskih**, s katerim je opozorjeno na ohranjanje vezljivosti tudi pri pretvorbah, npr. govor o nujnih ukrepih, oddaja o naših pomorščakih, pomenek/posvet o čem. Posredno, s stališča predlogov na vezljivostne posebnosti nepolnopomenskih glagolov opozarja tudi pojasnilo **s pomožnim glagolom** (*iz /./ 4. s pomožnim glagolom* 'za izražanje stanja zunaj česa' v primerih kot Moštvo je precej iz forme, Obleka je iz mode).

1.2 Od slovničnih pojasnil iz prve skupine, ki slovarskim iztočnicam dajejo vezljivostne lastnosti in jih tako vezljivostno oblikujejo, prehajamo na slovarska pojasnila, ki slovarsko iztočnico označujejo kot nosilko vezljivosti, to pa je navadno glagol. Ta skupina slovničnih pojasnil torej označuje predvsem glagolsko vezljivost.

Prav s stališča iztočnice kot nosilke vezljivosti je lepo izraženo, da je Slovar pri označevanju vezljivosti zajel, ne pa tudi povezal in uskladal, tako pomensko ravnino (z izbranimi udeleženci) kot slovničnofunkcijsko ravnino (določil je udeleženske vloge), in še normativnoizrazno ravnino (določil je uporabo sklonov).

1.2.1 V okviru obravnave vezljivosti je povezanost pomenske, skladenjske in izrazne ravnine še najbolj izražena s pojasnili za **levo vezljivost: v brezosebni rabi** (op.: bolje kar **brezosebno**) proti **v osebni rabi** (op.: bolje **z osebo**), **v neosebni rabi** (op.: bolje **neosebno**), **v tretji osebi, brezosebno, z nedoločnikom; z nedoločnikom**

⁹ Vir cit. v op. 5. V Pregledu je pri vseh pojasnilih opozorjeno tudi na smiselno uporabo omejitve **navadno** v pojasnilih. Ta pomen 'neobveznosti' prislova **navadno** v SSKJ namreč ni bil dosledno upoštevan.

kot osebkom, z odvisnim stavkom kot osebkom, z zanikanim osebkom v roditelju. Večina naštetih pojasnil je vključena v obsežen slovarski članek glagola z osnovnim bivanjskim pomenom *biti sem*; **neosebno** je označena raba zaimka *káj* v *Kaj je švignilo čez cesto, maček ali senca*. Na neujemanje povedka z osebkom opozori pojasnilo **s povedkom v množini moškega spola** z dodano oznako **starinsko** v primerih kot *Družina so se poskrili v kleti*, *Gospoda so se znali izvrstno kratkočasiti*. Pojasnilo **brezosebno z nedoločnikom ali odvisnim stavkom** je uporabljeno npr. pri glagolu *iti*: *Ne gre, da bi jaz samo delal, ti pa užival*, *Ne gre dvomiti o tem*; hkratna oznaka leve in desne vezljivosti pa je pojasnilo **brezoseb.**, v zvezi z *za za Gre za človeka*.

Posebej je opozorjeno tudi na primere, v katerih se navadna brezosebna raba lahko uporablja tudi z osebo, npr. pri glagolu *liti* /.../ **5. brezoseb.**: *Cel dan lije proti v osebni rabi*: *Dež lije na zemljo* in še v primerjavi z *deževáti* /.../ **2. nav. 3. os.**, **ekspr.**: *Cvetje je deževalo z oken na ulico*.

Označene so tudi posebitve (**pooseb.**), npr. *Nastopa znameniti basso buffo* (v tem primeru je hkrati označena tudi možna skladenjska vloga prevzete besede).

1.2.1.1 Vršilca dejanja ali nosilca stanja/poteka kot logičnega udeleženca v neimenovalniških sklonih označujejo pojasnila **s smiselnim osebkom /v odvisnem sklonu/**, **s smiselnim osebkom v roditelju** (dodano je še prislovno določilo): *Na cestah mrgoli avtomobilov*, **s smiselnim osebkom v dajalniku**: *Žal mu je bilo*; **s smiselnim osebkom v tožilniku**: *Briga me*, **s smiselnim osebkom v orodniku**: *Z njim gre slabo*.

1.2.2 Prevladujejo pojasnila za **desno glagolsko vezljivost** (del obvezne glagolske vezljivosti je bil že obravnavan v prvi skupini pojasnil); kot nosilke vezljivosti pa bodo upoštevane tudi neglagolske besedne vrste.

1.2.2.1 Glagolske iztočnice kot nosilke vezljivosti izpostavljajo pojasnila:

a) z *besednovrstnimi oznakami* za poudarjanje pomenskih lastnosti udeležencev:

- **s samostalnikom** – to je zelo redko pojasnilo, ki označuje metonimično uporabo glagolskega pomena, npr. *napénjati/napéti* – **nav. ekspr.**, z **oslabljenim pomenom**, **s samostalnikom** 'izraža veliko intenzivnost dejanja, kot ga določa samostalnik': *napeti mišice/ušesa*; na nepolni pomen oz. na prevladujoč fazni pomen glagolske iztočnice opozarja pojasnilo **navadno z glagolskim samostalnikom**, npr. pri *iskati*, *izkazati*, *nadaljevati* ipd., še večja je skupina glagolov s pojasnilom z **glagolskim samostalnikom** in še z natančnejšim pojasnilom **zlasti z glagolskim samostalnikom**; podobno še pojasnilo **navadno z nedoločnikom** pri glagolih kot *nameniti (se)*, *pozabiti/pozabljati* ipd., večji skupini nepolnopomensko uporabljenih glagolov imata pojasnili z **namenilnikom (dati, hiteti iti** ipd.) in z **nedoločnikom (blagovoliti, imeti, izvoliti, hiteti** ipd.); pojasnilo pa je lahko kombinacija dveh, npr.

z nedoločnikom in z glagolskim samostalnikom (npr. pri *misлити*: Sem mislil govoriti z vami, Sem mislil na odhod).

Na nepovedkovno rabo nedoločnika opozarja pojasnilo z **nedoločnikom kot predmetom**, npr. *báti se* v *bati se začeti/zameriti* ipd., raba nedoločnika ob glagolu premikanja je pri glagolu *íti* označena s pojasnilom **brezoseb.**, z **nedoločnikom ali odvisnim stavkom**, ki opozarja tudi na pretvorbene vrednosti v primerih kot Ne gre dvomiti o tem : Ne gre, da bi dvomili o tem; z **namenilnikom** izraža namenskost ob glagolih premikanja, npr. pri *íti se* s primeri kot íti se igrat/kartat; slovarski članek za nikalnico *nič* pa v pomenu zanikanja glagolskega dejanja s številnimi (predvsem normativnimi) pojasnili zajame vse spremembe osebnih in neosebnih glagolskih oblik, vključno z glagolskim vidom, in uporabo roditeljskega ter tožiljskega pri zanikanju;

- na sestavljeni povedki opozarja pojasnilo **kot pomožni glagol, z opisnim ali trpnim deležnikom** pri glagolu *bíti sem*;

b) s **stavčnočlenskimi oznakami** za poudarjanje slovničnofunkcijskih lastnosti udeležencev – t. i. udeleženskih vlog:

- **navadno z notranjim predmetom** – opozarja na t.i. logično vezljivost, ki je zaradi tega skladijsko neobvezna, npr. *izbesnéti* – **navadno z notranjim predmetom** ‘v dejanju pokazati svoj bes’: izbesneti svoj bes/svojo jezo;

- **navadno z odvisnim stavkom** – pojasnilo označuje glagole, ki napovedujejo določeno vsebino, npr. *obetati, obljublјati, omenјati, paziti* ipd.; natančnejša pojasnila o uporabi odvisnikov (predvsem prislovnih) so pri vezniških iztočnicah, npr. pri veznikih **da, ko**;

- **navadno s predmetnim odvisnikom** (*naróčati/naróčiti* – **navadno s predmetnim odvisnikom** ‘da kdo kaj uresniči, opravi’: Naróčal mu je, naj pazi na hišo);

- **s prislovnim določilom** (*légati* – knjiž., **s prislovnim določilom** ‘pojavnjati se, nastopati na površini’: Megla je legala na jezero // **z oslajljenim pomenom** ‘izraža nastopanje stanja, kot ga določa samostalnik’: Mrak, noč lega na pokrajino) proti (*dáti* – **s širokim pomenskim obsegom, s prislovnim določilom**: Dati čevlje v popravilo); natančnejša opredelitev glagolskega pomena je potrditev za obvezno vezljivost oz. za pomensko soodvisnost glagola in okoliščine;

- uporabljane so tudi vrste prislovnih določil – v pomenskih razlagah pa je nakazano, kako je izbira določila odvisna od glagolskega pomena, kar opozarja na vezavnost prislovnega določila: – **s prislovnim določilom količine** (*porabiti/porábiti* – **s prislovnim določilom količine** ‘izraža količino, mero tega, kar je strojni napravi potrebno za delovanje v določeni enoti’: Avtomobil porabi deset litrov); – **s prislovnim določilom kraja** (*márati* – **elipt.**, **s prislovnim določilom kraja** ‘izraža voljo, željo osebka, da uresniči dejanje kot ga nakazuje določilo’: Nikoli ni maral (íti) k njej/v šolo); – **s prislovnim določilom načina** (*jemáti* – **s prislovnim določilom načina** ‘imeti določen odnos do česa’: Tega opozorila ne smete jemati za šalo); vsaj delno

odvisnost od glagolskega pomena nakazuje tudi pojasnilo **navadno s prislovnim določilom** – uporaba prislova **navadno** je smiselna, če pregledamo pomene tako označenih glagolskih iztočnic (biti sem, čakati, dobivati, laziti, lesti, ležati, metati, obračati (se) ipd.); splošnejši pomen iztočnice dopušča večjo izbiro, zato iz pomensko bolj vezanih stavčnoočlenskih določitev prehajamo na besednovrstne določitve: – **s prislovno predložno zvezo** (*do* – 2. ‘za izražanje meje v času, do katere sega dejanje’/ **s prislovno predložno zvezo**: Cesta bo asfaltirana do pod konec jeseni); večjo pomensko povezanost z glagolskim pomenom oz. skladenjsko vezavnost označuje pojasnilo **navadno s prislovom** (npr. *obarvati* – **navadno s prislovom** ‘dati čemu določene poteze, značilnosti’: Plastično/politično je obarval dogodke), podobno še pri funkcionirati, napraviti, narediti, pobarvati ipd.);

c) *s sklonskimi oznakami* za (normativno) izražanje pomenskih in slovničnofunkcijskih lastnosti udeležencev:

- **navadno z rodilnikom** – pojasnilo označuje obvezno vezljivost, npr. *otrésti se* – **ekspr., navadno z rodilnikom** ‘narediti, povzročiti, da kdo odide, se oddalji’: ostresti se nezaželjenega gosta;

- **navadno z dajalnikom** – pojasnilo označuje vezljivost (ne ločuje pa med obvezno in neobvezno vezljivostjo) pri npr. *dolgovati, imponirati, jemati, odrekati, posrečiti se* ipd.; podobno še **navadno z orodnikom** pri *držati, hoditi, odkupiti* ipd.;

- **s tožilnikom** – pojasnilo je osnovno delitveno merilo pri predlogih, samo dodatno pojasnilo s še dodatnimi socialnozvrstnimi in čustvenimi oznakami je npr. pri *iméti* /.../ **17. nav. 3. os., pog., eksp., s tožilnikom** ‘mikati, želeti si’: Ti čevlji me pa res imajo/Ima me, da bi jo vprašal; pri *íti se* pa z dodatno čustvenostno oznako **ekspr.** kot npr. íti se umetnost/znanstvenika proti nezaznamovani rabi pri *íti se slepe miši/ravbarje in žandarje*; natančno ločevanje med predložnimi predmeti in prislovnimi določili bi razširilo pojasnilo **s tožilnikom**, sicer pa je opozarjajoče navedeno samo pri določenem pomenu glagola, npr. pri *postréči* – **s tožilnikom**: Lepo ga je postregla;

- ker pri glagolskih iztočnicah ni pojasnila **z mestnikom**, vzbujajo pozornost takšne kombinacije pojasnil, npr. *metáti* /.../ **5. eksp., s prislovnim določilom, v zvezi z metati oči, pogled**: Rad meče oči po ženskah. Fantje so metali za njo dolge poglede, v primerih po ženskah (mestnik) in za njo (orodnik) bi namreč prej lahko govorili o predložnih predmetih kot pa o prislovnih določilih – **stavčnoočlenske vloge predložnih samostalniških zvez v slovarju niso jasne**;

- **z orodnikom** – pojasnilo je uporabljeno samo v primerih, ko vezava orodnika vpliva na glagolski pomen oz. določa enega izmed pomenov glagolske iztočnice, in je zato takšna vezava tudi skladenjsko obvezna (npr. kosati se, nehati, opraviti prenehati, povezati, prekiniti, prelomiti); pogoste dodatne oznake so **publ.**, npr. **publ., z orodnikom** (nehati z delom nam. nehati delati) in **ekspr.**, npr. **ekspr., z orodnikom** (S svojo prejšnjo družbo je opravil).

1.2.2.1.1 Še dodatna posebna pojasnila in oznake pri glagolskih iztočnicah:

- na besedilno vezljivost opozarjata pojasnili **eliptično, z izpuščanjem deležnika s polnim pomenom in eliptično, z izpuščanjem dela povedka sploh** pri glagolu *bíti sem*: Prišla je, seveda je in Miza je iz kamna;

- logična pomenska vezljivost, ki je skladenjsko neobvezna vezljivost, je npr. pri *oženiti se in omožiti se* lepo označena s pojasnilom **v zvezi z osebo moškega (ženskega) spola**, kar velja tudi za njuno navadnejšo nadpomenko *poročiti se*.

1.2.2.1.2 Prehodnost ali neprehodnost kot izražanje glagolskopomske vezljivosti sta označeni samo kot posebnosti oz. izjemnosti pri določenih glagolskih pomenih. Tako je npr. *bloditi/blódi* v svojem osnovnem (nezaznamovanem) pomenu 'hoditi brez cilja, brez orientacije' neprehoden, še drugi pomeni tega glagola pa imajo oznake in pojasnila kot **3. tudi preh.** 'v vročici zmedeno govoriti; blesti': bloditi v vročici (nerazumljive stvari), **4. preh., knjiž.** 'spravljati v zmedenost, v zmoto; begati': Ljubezen mu blodi razum.

Vsiljujejo pa se tudi slovarskih nedoslednosti, npr. *čikniti ekspr. 1.* 's silo izpljuniti slino, navadno skozi zobe': Voznik čikne in požene; **preh.** čikniti rjavo slino; proti *pljuniti* 'izvreči iz ust, navadno slino, sluz': Moral je pljuniti, in potem še v tem primeru brez oznake **preh.** pljuniti kri.

1.2.3 Neglagolske iztočnice kot nosilke vezljivosti, ki pa so pogosto izglagolske in ohranjajo glagolsko vezljivost:

a) pojasnila z besednoprstnimi oznakami za poudarjanje pomenskih lastnosti udeležencev:

- s samostalnikom v imenovalniku pri *fránko*: prodajati franko meja, namembna postaja;

- s samostalniško rabljenim pridevnikom pri zaimku *nič* (Nič dobrega se ne obeta);

- s svojilnim zaimkom pri *člôvek* (Kje pa je tvoj človek);

- s pridevniškim povedkim določilom (*nič* – Nič ni tako nujno/nujnega);

- navadno s primernikom, npr. pri *dôsti* (dosti boljši/debelejši);

- navadno s števnikom, npr. pri *léto*¹ (dve leti, že tretje leto) proti s števnikom v pomenu 'ta čas za označevanje starosti česa': Otroku je dve leti;

- s predlogom, kar opozarja na drugotno skladenjsko vlogo besede, npr. pri *čúdo* (od čuda, na največje čudo);

- s členkom pri *kâr* (Zadovoljen bo s čimer že bodi); slovarska pojasnila so členek omejila samo na slovnične površinske vloge, niso pa še bile upoštewane členkove pomensko-skladenjske lastnosti;

- že v besedilno vezljivost sodijo pojasnila pri vezniških iztočnicah, npr. pri *da* navadno z veznikom ali prislovom (Pravi, da zdaj pa še ne more, ker da premalo zasluži);

b) *pojasnila s stavčnočlenskimi oznakami* za poudarjanje slovničnofunkcijskih lastnosti udeležencev:

- **rabi se samostojno ali s prilastkom**, npr. pri *aparát* (brivski/projekcijski aparat);
- **navadno s prilastkom**, npr. pri *aréna* (v literarni/zgodovinski areni);

c) *pojasnila s sklonskimi oznakami* za normativno izražanje pomenskih in slovničnofunkcijskih lastnosti udeležencev:

- **navadno z roditeljskim** npr. pri *emisija* (emisija denarja/znak);
- **s čustvenim dajalnikom** pri *blizu* (Poroča tisk, ki je blizu vladi);
- **tudi nesklonljivo**, npr. pri *milijón* (dežela z milijon prebivalci);
- pri predlogih kot iztočnicah je uporaba sklonov osnovno normativno merilo, ki je nadrejeno vsem ostalim navodilom in pojasnilom; najpogostejša so pojasnila, z **roditeljskim, s tožilnikom, z mestnikom, z orodnikom** ipd.

1.3 Slovarske iztočnice kot udeleženske vezljivosti

1.3.1 Med takšnimi udeleženkami vezljivosti so v nekaj primerih lahko tudi glagoli, in sicer, ko je opozorjeno na možne skladenjske vloge neosebni glagolski oblik (nekaj jih je bilo že omenjenih v okviru leve vezljivosti). Pojasnili v **nedoločniku** in v **namenilniku** za določene glagolske iztočnice hkrati opozarjata tudi na nepolni pomen glagolov v osebni glagolski obliki:

- v **nedoločniku** za glagola *jésti, píti*, npr. Dal mu je jesti in piti;
- v **namenilniku** za glagole *iskáti, klicati, poklicati* ob hoditi/iti, npr. Hodijo ga iskat/klicat;
- v **brezosebno-prislovni rabi** pri glagolih *glédati, govoríti*, npr. Hiša je na levi strani ulice, gledano od postaje, Odkrito govorjeno, fant je pošten;
- kot prehod med glagolskimi in neglagolskimi iztočnicami lahko označimo pojasnilo v **glagolniški rabi** pri *misel*, npr. Iz globokih misli ga je prebudilo lajanje;
- pojasnili ob iztočnici *kónec*¹ v **zvezi z iti**, npr. Zaloga gre h koncu; in še **pog., ekspr., navadno v zvezi s storiti, vzeti**, npr. Žival je v jami vzela konec opozarjata na nepolni glagolski pomen in s tem na obvezno vezljivost in ju lahko primerjamo z istovsebinskimi pojasnili pri glagolskih iztočnicah, npr. *hodíti* /./ **6. ekspr., v zvezi s pot in prilastkom**: hoditi po čudnih/krivih potih.

1.3.2 Se pa slovnični pojasnili z **oslabljenim pomenom** in s **širokim pomenskim obsegom** pojavljata tudi v okviru drugih besednih vrst¹⁰, prvo za

¹⁰ Vira cit. v op. 2. V *Pregledu* imamo na straneh 41–42, v *Zborniku* pa na strani 45 poskus tipologizacije samostalnikov in pridevnikov glede na oslabljeni pomen; v zvezi s tem je zanimiva pripomba oz. ugotovitev, da veže slovnično pojasnilo z **oslabljenim pomenom** pridevniški pomen samo na prilastkovno vlogo in da prehod med povedkovnike ni mogoč, npr. golo dejstvo, grda laž.

poudarjanje pomena jedrnega dela, drugo kot nadpomenka z več enakovredno močnimi pomeni, npr. grd skopuh/poln predpasnik jabolk : grd svet/poln hlev ipd.

1.3.2.1 Slovar **oslabljeni pomen** označi pri vseh besednih vrstah – neglagolski zgledi so npr. hiša /.../ **2.** ‘družinska skupnost, družina’, / **z oslabljenim pomenom**: Kruh smo imeli pri hiši samo ob največjih praznikih; igra /.../ **3.** ‘športna dejavnost, navadno skupinska, organizirana po določenih pravilih’ /.../, **ekspr., z oslabljenim pomenom**: Ta miselnost je pritegnila v vojno igro mnogo narodov **5. ekspsr., navadno s prilastkom** /.../ // **z oslabljenim pomenom** ‘delovanje, navadno nepričakovano, brez vzroka’: Vse je počivalo na čudni igri naključja; oba, **široki in oslabljeni pomen** sta primerjalno zaobjeta npr. pri karáker; zgled za pridevnike npr. pri naváden /.../ **4. ekspsr., z oslabljenim pomenom** ‘poudarja pomen samostalnika, na katerega se veže’: Tega naváden človek ne more razumeti; pogosteje kot pridevniki v vlogi oslabljenega pomena nastopajo izpridevniški prislovi, tako npr. lahkó in mírno v okviru pridevniških iztočnic láhek in míren; nekjé /.../ **2.** ‘izraža približnost’ **b) knjiž.** ‘razmerja, vrednotenja’, / **publ., z oslabljenim pomenom** zdi se, da njegovemu občutku nekje prija ekspresionizem; z oslabljenim pomenom veznika *in* je izpostavljena tudi besedilna vezljivost, npr. Bodite mirni. In nobenega šepetanja; predložna iztočnica ima obglagolsko morfemsko vlogo označeno za oslabljen predložni pomen, npr. pri na /.../ **2.** ‘za izražanje cilja, h kateremu je usmerjeno premikanje’: /.../ // **z oslabljenim pomenom**: iti na koncert ipd.

1.3.2.2 Po pričakovanju pa **široki pomenski obseg** ne morejo imeti vse besedne vrste – omejuje se na samostalnike, pridevnike in veznike, npr. moment /.../ **2. publ., navadno s prilastkom, s širokim pomenskim obsegom** ‘faktor, dejavnik, okoliščina’: To je nov moment v razvoju; tudi različne skladijske vloge pridevniške iztočnice so upoštevane pri dóber /.../ **2. s širokim pomenskim obsegom** ‘ki ima zaželeno lastnost, kakovost v precejšnji meri’: dobri čevlji. Dober papir ne vpija črníla, in še pri **9.** pomenu, ki ima oznake in pojasnila **pog., v povedni rabi, s širokim pomenskim obsegom** v primerih kot Še dva dni boš ležal, pa boš dober; in še veznik kàkor /.../ **II. v primerjalnih odvisnikih / s širokim pomenskim obsegom**: Kakor daleč sega oko, povsod sama ravnina; proti npr. **z oslabljenim pomenom** ‘za izražanje primerjave sploh’: Kakor kažejo zardele oči, je vso noč prejojala.

1.3.3 Na spremenjeno oz. na drugotno skladijsko vlogo določene besedne vrste opozarjajo pojasnila kot v **samostalniški/prislovni/medmetni/predložni/vezniški rabi**; na nevsakdanjo stavčnočlensko rabo besed opozarjajo pojasnila **kot osebek/predmet/prilastek**; s posebno skladijsko rabo besed pa je v pojasnilih izpostavljena tudi uporaba sklonov, ki je označena z **v imenovalniku/dajalniku/tožilniku/mestniku, navadno nesklonljivo** (prim. v SSKJ).

1.3.3.1 Razmerja med členki, prislovi in medmeti, na katera je bilo v slovenski strokovni literaturi primerjalno opozorjeno v drugi polovici sedemdesetih

let¹¹, je Slovar rešil tako, da je največ členkov (64) dal pod oznako **prislov (prisl.)** in nekaj (4) pod oznako **medmet (medm.)**, z oznako **členek** pa so označeni samo besedni morfemi ali t. i. oblikoslovni členki tipa *-le-, koli, si (edinole, semle, kar koli, kjer koli, kogar si bođi)*. Neenotnosti se pokažejo pri *li*, ki ima oznaki **prisl., star.** s pojasnilom **kot naslonka (Je li težko?)** proti *naj*, ki ima oznako **členek** z dodatnima pojasniloma **s povednim/pogojnim naklonom** (verjetno sta k pravi opredelitvi *naj* pripeljali še dve iztočnici *naj*, ena z oznako **vez.** (veznik), druga pa je bila označena kot predponsko obrazilo k sestavljenkam); podobno imamo pri štirih iztočnicah za *le* – po enkrat je **prisl.** in **vez.** pa dvakrat **členek**. Tako bi tudi tri iztočnice za *mar* preuredili v dve – *már* je povedkovnik, drugi dve *màr/már*, ki sta označeni s **prisl./prisl.,nav. ekspr.**, pa sta členka.

Med členke uvrščamo tudi večino sklopov tipa *bógváruj, bógvé, bógná, bógmé* ipd., ki pomensko napovedujejo neko /ne/izraženo sobesedilo proti *boglónaj, bógpomágaj* ipd., ki so medmeti, kar pomeni, da so s svojo notranjo levo vezljivostjo sporočilno samozadostni.

1.3.3.2 Na povedkovnike opozarja predvsem pojasnilo v **povedni rabi**¹², opozorjeno pa je že bilo tudi na nedosledno uporabo tega pojasnila¹³. Velja poudariti, da so na večino pomanjkljivosti v zvezi s slovničnimi pojasnili in oznakami opozarjali s prispevki v strokovni literaturi tudi slovaropisci sami, kar pomeni, da so se jih zavedali in se gradiva lotevali problemsko.

Povedkovniki kot vezljivostno zelo omejena besedna vrsta so označeni s pojasnili **prisl. v povedni rabi** (všeč), **prid. neskl. v povedni rabi** (fair), **v povedno-prislovni rabi** (mráz, hudič, dolgčas), **brezosebno, s smiselnim osebkom** (žal, mráz, sram, mar, dolgčas).

2 Pregled in komentiranje slovarskih slovničnih pojasnil, ki označujejo vezljivost, dokazujeta, da Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) pri opredelitvah leksemov zajel tako pomensko vezljivost (deloma s pomenskimi razlagami, deloma z besednovrstnimi oznakami) kot skladenjsko-strukturno vezljivost (s stavčno-

¹¹ V Slovenski slovnici 1976 (J. Toporišič, 386) so medmeti opredeljeni kot besede stavki, ki so lahko uporabljeni popolnoma samostojno (ne morejo biti stavčni členi v okviru glagolskega stavka), proti prislovom in členkom, ki so stavek le hkrati z izpuščenim besedilom. V Toporišičevi Novi slovenski skladnji (Lj. 1982, 334) se je za praktično razlikovanje med prislovom in členkom postavila vprašalnica – prislov jo ima, členek pa ne.

¹² V strokovni literaturi je bilo razloženo že konec šestdesetih let s člankoma I. Kozlevčar O pomenskih kategorijah samostalnika v povedkovi rabi, JiS 1968, let. 13/1, 11–15, in O pridevniku v povedni rabi, JiS 1969/70, let. 15/7–8, 210–215.

¹³ Gl. A. Vidovič Muha, Slovnična obvestilnost Slovarja slovenskega knjižnega jezika, Zbornik Slavističnega društva Slovenije (Murska Sobota 1992), 35–49, na straneh 40–41.

členskimi oznakami in sklonskimi oznakami), slednje pa imajo še normativno vlogo. Pregled je tudi pokazal, da bi včasih razumna izbira enega slovničnega pojasnila v prid jasnosti in večje natančnosti lahko nadomestila kopičenje dveh ali več slovničnih pojasnil.

Presentation of Transitivity in the Dictionary of the Slovene Literary Language

The treatment of transitivity in the Dictionary of the Slovene Literary Language is surprisingly exhaustive, with the use of both grammar qualifiers and grammar notes confirming the lexicographers' good language instinct and capacity to translate this instinct into lexicographic descriptions. There are 187 grammar explanations referring in one way or another (also) to transitivity. However, there is occasional discrepancy between the amount and detail of transitivity explanations and notes on the one hand, and inadequately selected or arranged exemplifying material, including transitivity features, on the other. Terminology urgently needs to be updated. The existing grammar explanations and notes should be revised and original descriptive treatment replaced by more recent Slovene linguistic terminology. The article substantiates the demand for changes in the existing grammar explanations and notes.

The point of departure in the classification of transitivity explanations are specific features of headwords. Thus, transitivity explanations (a) semantically complement the headword, specifying its meaning – they call attention to free morphemes and to »povedkova določila«, which are semantic components of a given lexeme as a headword and play a role in drawing distinction between two semantic entities; and, above all, they either assign transitivity to the headword or change it, defining its transitivity properties more specifically; (b) define the headword as the carrier of transitivity and present its transitivity capacities, which further develop also its meaning; (c) define the headword as a participant in transitivity and, depending on its potential syntactic properties, specify its possible semantic roles; lexicographically (both semantically and grammatically) unsolved are entries with a »povedkovnik«, interjection or particle as the headword.

It is obvious from this presentation that transitivity explanations in the dictionary cover both semantic transitivity (with regard to the headword's meaning as its carrier and source of transitivity it can be internal or external), which is emphasised by explanations of meaning within the semantic part of the entries, and syntactic transitivity, which is/ should be evident from the examples.

1.1.2.2	N e z v o č n i k i			
	p	b	f	
	t	d		
	c	ʒ	s	z
	č	ʒ̣	š	ž
	k		x	ɣ

1.3 NAGLAS
Naglasne enote so: naglašeni : nenaglašeni: 'V;, 'V : V.

2 OPIS

2.1.1 Razmerje med dolgimi in kratkimi samoglasniki je približno 1,5 : 1.²
Za razlikovanje med njimi je pomembnejša kvaliteta .

2.1.1.1.2 Kratki samoglasniki so v primerjavi z dolgimi zelo centralizirani.

Posledica tega je, da se namesto o, včasih pa tudi e fakultativno lahko izgovarja tudi a. a je pogostejši tudi pri mlajši generaciji.

/i/ in /u/ sta tudi nižja kot v knjižnem jeziku.

/o/ pred /u/ (= ou < ɔ: in ɔ) je po kvaliteti enak o. Realizacija dolžine je fakultativna.

2.1.2.1 /j/ ima rahlo priporo, ki je pred samoglasniki nekoliko močnejša, v vseh položajih pa je njegova vrednost i.

2.3 Naglas je ekspiratoren.

3 RAZVRSTITEV

3.1.1.1.1 V položaju pred /j/ nastopa samo e, ki je po kvaliteti enak kratkemu oz. nenaglašenemu ('me:ja, je:j, 've:ja, 'že:ja).

V položaju pred /v/ nastopa samo o, ki je po kvaliteti enak kratkemu (u'do:va, za'po:ud).

3.1.1.1.2 Nenaglašeni a je predvsem kategorijska različica a (1., 3. os. mn.).

3.1.2.1 /v/ ima v položaju pred soglasniki in v izglasju varianto [u].

/n/ ima v položaju pred /k, g/ varianto [ŋ].

3.1.2.2 Nezvočniki se po zvonečnosti prilagajajo sledečemu nezvočniku.

Zveneči nezvočniki v izglasju so zveneči, včasih polzveneči.

² V. Čekman, F. Benedik, Dolgie i kratkie glasnye v slovenskom govore Škofjeje Loki, Makedonski jazik 32–33, Skopje 1982, 785–803 (dolžinska razmerja so v govoru Pungerta enaka kot v govoru Suhe, po katerem so napravljene meritve).

4 IZVOR³

4.1.1.1.1

- i:** < ě: (bi'si:da, 'mi:sta, li:p, cvi:t, li:s, sni:ɣ, ɣri:x, mli:k, s'vi:ča, z'vi:zda)
 < naglašeni ě v nezadnjem zlogu (b'ri:za, ni'vi:sta, s'tri:xa)
 < e: (li:d, mi:d, pi:č, pi'pi:u, saɣ'ci:)
 < naglašeni e v nezadnjem zlogu ('mi:člim 'mečem', pi:rje, 'ri:ku, 'zi:le, ži:naska)
 < ɛ: (ɣli:dam, i'mi:, pi:st, pi:t, p'li:šim, 'zi:be)
 < naglašeni ɛ v nezadnjem zlogu ('di:tila, ti'li:ta – R ed., pukli:kɔt)
 < vzglasni j + i: katerega koli izvora ('i:sin, i:st, 'i:tra, 'i:uka, i:z, 'i:zer)
 < -j + i: katerega koli izvora (la'si:, l'di:, ru'ɣi:, zu'bi:, ki:)
- e:** < e, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga (če:l 'čelo', 'ne:se, 'pe:če, 're:če, 'te:ta, 'že:na)
 < ɛ, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga (je:sk/ e:sk, 'pe:ta)
- a:** < a: ('a:pɔ, b'ra:da, ɣla:va, xra:st, ku'va:č, t'ra:va, dva:, ɣra:d, pra:x)
 < naglašeni a v nezadnjem zlogu (b'ra:ta – R ed., k'ra:va, ma:t)
 < ə: (da:n, la:n, la:ž, ma:x, va:s)
 < naglašeni ə v nezadnjem zlogu ('ɣa:ne, 'la:že, 'ma:ša, 'pa:si, 'sa:ne)
- o:** < o, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga (ko:nc, 'ko:tu, 'ko:sa, 'ko:za, lo:nc, 'no:ɣa, 'o:sa)
 < q, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga ('ro:ka)
- u:** < o: (bu:x, ɣnu:j, mu:č, nu:č, dri'vu:, mi'su:, sxu: 'suhó')
 < naglašeni o v nezadnjem zlogu ('du:ta, 'xu:ja, 'nu:ša, šku:da, 'vu:la, 'hu:sm, p'ru:sɔ)
 < q: (dru:ɣ, ɣu'lu:b, ɣu:pc, klu:p, mu:ž, pu:t, ru:b, su:d, zu:p)
 < naglašeni q v nezadnjem zlogu ('du:ɣa, 'ɣu:ba, 'ku:ča, 'tu:ča)
 < v + u: katerega koli izvora ali u: + v ('u:ɣu, 'u:la, u:z, 'du:ička, zu:n, tu:i, su:i; pu'pu:dne, da'pu:dne, 'pu:nuči, ku'lu:rat)⁴

4.1.1.1.2

- i** < i: (pišim, s'vina, 'zima, list, sin, zid)
 < naglašeni i v nezadnjem zlogu ('xiša, 'lipa, 'riba, 'tič/i/)
- e** < naglašeni e v zadnjem zlogu (kmet, žrem)
 < naglašeni ɛ v zadnjem zlogu (žbe 'žrebe')
 < naglašeni ě v zadnjem zlogu (xren)

³ O izvornih glasovih glej T. Logar: Izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem, Fonološki opisi ... 29, ANUBiH, Sarajevo 1981, 29–33.

⁴ Asimilacija se včasih, vendar redko, pojavi tudi kadar gre za j + o: ('je:čmin/'e:čmin, 'vo:da/'o:da, 'vo:zu/'ozu).

- < ě v zlogu, ki je postal naglašen ob poznejšem umiku naglasa s končnega kratkega zloga ('žebe)
- < naglašeni ə v zadnjem zlogu (bet, dež, pes, teš)
- < ə v zlogu, ki je postal naglašen ob poznejšem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (bezy, 'meyla, s'teza, 'tema)
- < naglašeni i v zadnjem zlogu (bek/bək, klen, meš, net, set, ser, štel, teč, perž'ye!)
- < i v zlogu, ki je postal naglašen ob poznejšem umiku naglasa s končnega kratkega zloga ('ceyan, 'mežat)
- < naglašeni a v zadnjem zlogu (dej, yed, ylež, mled, mrež, mučar'ed, nej, neš, prey, sleb, ster, ušen)
- < r: in r skupaj z /r/ (yerd, perst, rež, terd, smert, žerd)
- < i v položaju za r v zlogu, ki je postal naglašen ob poznejšem umiku naglasa s končnega kratkega zloga, ob hkratni metatezi ('peršu)
- q** < naglašeni ə v zadnjem zlogu (vən 'ven', vəs 'ves')
- < ə v zlogu, ki je postal naglašen ob poznejšem umiku naglasa s končnega kratkega zloga ('mąyla, c'vade, s'təbər, s'təza, 'təma)
- < naglašeni ě v zadnjem zlogu (səm)
- < naglašeni a v zadnjem zlogu (brət, fənt, yvənt, nəš, vəs – R os. zaim. 'vi', usə – ž. sp. od 'ves')
- < naglašeni o v zadnjem zlogu (yṛəb, kən, kəš, məl, nəšk, məšk, nəš, pəd, pəst)
- < rāj, strəp, štar, dnə, nəm 'ne bom', zlə 'zelo', smə, sə, čmə 'hočemo', čjə 'hočejo')
- < naglašeni u v zadnjem zlogu (yṛənt, kəp/kop)
- < a, o, u v zlogih, ki so postali naglašeni ob poznejšem umiku naglasa s končnega kratkega zloga ('ləyat, 'bəyat)
- < ʃ: v enakih pogojih (⁺bəxe)
- o** < naglašeni o v zadnjem zlogu (bob, čok, knof, kon, koš, krop, plox, snop, utrok)
- < o v zlogu, ki je postal naglašen ob poznejšem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (poṛən)
- < naglašeni q v zadnjem zlogu (strok)
- < naglašeni u v zadnjem zlogu (coy, joy, kop, krox, to/te)
- < u v zlogu, ki je postal naglašen ob poznejšem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (kopc)
- < naglašeni a, e, ɛ, ě, ə, i pred -u < -w, -ʃ (zrou, znou, šou, žou, mlou, u'bou, skrou)
- < ʃ: in ʃ skupaj z [u] (do:uy, 'ko:unim – 1. ed., 'to:učim, vo:uk, 'žo:una, 'do:uṛa – I ed. ž., 'mo:uzim, 'vo:una, 'so:uze, po:ux)⁵
- u** < u: (luč, 'lubje, u'lupk)
- < naglašeni u v nezadnjem zlogu ('kuxna, 'kupa – R ed., k'ruxa – R ed.)

⁵ Kvaliteta o pred u (ou < ʃ:, ʃ) je enaka kot pri o drugih izvorov, zato je naveden na tem mestu.

4.1.1.2

- i** < i (pi'sala, ši'rok, ti'ši, 'vo:li – I mn.)
 < ě (bi'la:k, ci'dit, sni'ži:n, 'su:sid, 'me:dvid, ti'stu:)
 < e (li'ti, ni'bu:, vi'si:la, zi'le:n 'zeleno'; 'di:tila, 'je:čmin)
 < ę (kli'či, mi'su:, tiš'ku:, 'pa:mit)
 < -ji (tudi iz jě) po asimilaciji ('ma:či, 'pa:si, s'ku:ri, s'ku:rica, 'viši, 'viši'ya)
 < je- (ic'la: 'jeclja', ič'mi:na 'ječmena', i'li:na 'jelena', iri'bica 'jerebica')
 < -aj po asimilaciji ('de:li, 'di:lite, 'tuki, u'či:ri, z'mi:ri, 'zu:tri)
- e** < -e ('pu:le, 'te:če,)
 < -ę ('vime, 'ko:ne – T ed., k'ra:ve – I mn., 'ribe – R ed.)
 < ɣ skupaj z /r/ (ger'mi, ser'ci:, 'cu:perŋca)
 < nenaglašanih i, u, u (< o) v položaju za r – v položajih, v kakršnih so nastali ɣ, ŋ, ŋ, ob hkratni metatezi (per'pe:lu, ermi'na:k, er'bidŋca)
- ɶ** < ɣ skupaj z /r/ (kɶr'vi – R ed.)
 < nenaglašanih i, ě, u/o v položaju za r – v položajih, v kakršnih so nastali ɣ, ŋ, ŋ, ob hkratni metatezi (tɶ'ri: 'trije', 'nu:tɶr 'notri', 'do:bɶrmu, dɶr'ɶu:d 'drugod', 'jutɶr 'jutro')
- a** < a (mla'ku:ža, pla'nina; 'pila, 'si:kam, 'te:ta, u'ma:zan)
 < o v ponaglasnih zlogih ('ja:ɣada, 'la:kata, m'la:tma – 1. mn., 'ja:var, p'ra:pat, 'li:tas, 'ža:last; v končnicah: z b'ra:tam, s stricam)
 < o v prednaglasnih zlogih v posameznih primerih (ma'tika, ba'rouc)
 < q v končnicah (s'vina – T ed., s k'ra:va – I ed., 'vidja – 3. mn.)⁶
 < e v nikalnici ne (na 'mu:rŋ, na zna:m)
- u** < u (du'šit, klu'ča:r, klu'ča:uŋca, u'čiu, u'mɶrɣ – 3. mn., u'ši:sa)
 < -u v D, L ('do:bermu, m'la:dmu, vi'so:kmu 'visokemu', 'ɣunmu, z 'ne:mu, 'o:knu, b'ra:tu)
 < prednaglasni o (bu'la:n, ku'lo:, pu'ru:ka, pru'su:, u'ku:l, u'ta:va, utrok, u'tru:be, vudi'nica)
 < prednaglasni v + o (udi'nica, zu'nit)
 < izjemoma ponaglasni o ('juɣvu)
 < q (ru'ki:, ɣulu'bica, ɣu'ša:va, zu'bi:)
 < ɣ skupaj z [u] (duɣ'ža:n)
 < ponaglasni ow (b'ra:tu – R mn., 'fa:ntušna, 'ra:ku – R mn.)
 < ponaglasni aw ('kukuca, 'žilu, 'kujuc, 'di:luc)
 < ponaglasni əw ('ci:rku, 'ci:rkuc, 'po:nuca, p'litu)
 < ponaglasni w + u < o v zvezi z maskulinizacijo v položaju pred pavzo ali nezvočnikom (k'la:du, k'la:dučk)
 < ponaglasni ɣ + u < o v zvezi z maskulinizacijo v položaju pred pavzo ali nezvočnikom

⁶ V glagolskih končnicah 1., 3. mn. je največkrat ɶ.

(*ʎeru* /tudi *ʎerl̩*/, *ma:su* /tudi *ma:sl̩*/)

< ponaglasni wi v položaju med naglašnim *r̩* in pavzo ali nezvočnikom (čeručk, 'meru' 'mrvi', 'meruca' 'mrvica')

< -aʎ, -eʎ, -eʎl̩, -iʎ, -əʎ (*si:ku*, *de:bu*, *vidu*, *no:su*, *kisu*)

< -w v položaju za ponaglasnim *r̩* (-r̩w) (*beru*, *čeru*, *veru*)

< -ʎ v položaju za ponaglasnim *r̩* (-r̩ʎ) (*deru*, *teru*, *u'meru*, *za'veru*, *žeru*)

< w- pred soglasniki (*u'ča:s*, *uk'rej*, *u're:me*, *usa:k*, *uši'nica*, *u'zidat* 'vzidati')

- l** < l + i, ə, ɛ, u ter i, ə, ɛ, u (o v zvezi z maskulinizacijo) + l v naslednjih zvezah:
 1 < l (l') + i, /ə/, ɛ, u + nezvočnik/nezvočnik, zvočnik + naglašeni V (*l̩sica*, (*l̩sja:k*), *l̩si:n*, *l̩cija* 'Lucija', *l̩pina*, *l̩šina*, *l̩di:*)
 2 < naglašeni V + nezvočnik + l + i, /ə/, ɛ/, u (o v zvezi z maskulinizacijo) + nezvočnik ali pavza (*kis̩l̩ca*, *i:dl̩* 'jedli', *mis̩l̩* 'misli', *pri'vi:s̩l̩* 'preveslo', *se:dl̩*)
 3 < naglašeni *r̩* + l + i (*der̩l̩* 'drli', *mer̩l̩* 'mrli', *ter̩l̩* 'trli', *žer̩l̩* 'žrli')
 4 < naglašeni V + nezvočnik + /i/, ə, /ɛ, u/ + -l' (*ka:šl̩*, *na:ɣl̩*)
 5 < -l' v položaju za *r̩* (*čmer̩l̩*)
 6 < v izposojenkah (*ka:uɫ* 'kavelj', *k'ni:dl̩*, *k'ra:nc̩l̩*, *mo:nt̩l̩*)
 7 < nekatere druge podobne kombinacije zgornjih glasov⁷
- m** < m + i, ə, ɛ, u ter i, ə, ɛ, u (o v zvezi z maskulinizacijo) + m v naslednjih zvezah:
 1 < m + /i/, ə, ɛ/, u + nezvočnik + naglašeni V (*mdi se*, *mdil* / *m̩di se*, *m̩dil* 'mudi se, mudilo')
 2 < naglašeni V + zvočnik ali nezvočnik ali zvočnik, nezvočnik + m + i, /ə/, ɛ, u / (o v zvezi z maskulinizacijo) + nezvočnik ali pavza (*pi:s̩m̩ca*, *pi:s̩m̩c* 'pesmic', *pi:s̩m̩* 'pesmi', *ko:n̩m̩* 's konmi', *miš̩m̩* 'z mišmi', *vi:l̩k̩m̩* 'z velkmi < velikimi', *za:j̩cm̩* 'z zajcmi'; *se:d̩m̩ga* 'sedmega'; *pi:s̩m̩* 'pismo')
 3 < naglašeni *r̩* + m + i (*ster̩m̩* 'strmi')
 4 < naglašeni V + zvočnik ali nezvočnik ali nezvočnik, zvočnik + i, ə, /ɛ, u/ + -m (*xu:d̩m̩*, *ka:š̩n̩m̩* 'kakšnim', *luš̩m̩* 'luščim', *nu:s̩m̩*, *s'ta:r̩m̩* 'starim'; *u:s̩m̩* 'osem', *pi:s̩m̩* 'pesem')
 5 < -m v položaju za *r̩* (*s'ter̩m̩* 'strm')
 6 < v izposojenkah (*ku:l̩m̩*)
 7 < nekatere druge podobne kombinacije zgornjih glasov⁸
- n** < n + i, ə, ɛ, u ter i, ə, ɛ, u (o v zvezi z maskulinizacijo) + n v naslednjih zvezah:
 1 < n + i, /ə/, ɛ, u/ + nezvočnik + naglašeni V (*n̩ki:r* 'nikjer', *n̩k̩l̩* 'nikoli')
 2 < naglašeni V + zvočnik ali nezvočnik ali zvočnik, nezvočnik + n + i, /ə/, ɛ/, u (o v zvezi z maskulinizacijo) + nezvočnik ali pavza (*kur̩n̩k*, *p̩ra:zn̩k*, *p̩riž̩n̩ca*, *s'vi:š̩n̩ca* 'svečnica', *su:n̩č̩n̩ca*; *p̩ra:zn̩* 'prazni', *s'pou̩n̩* 'spomni'; *a:p̩n̩*, *o:k̩n̩*, *p̩la:t̩n̩*, *t̩am̩n̩* 'temno')

⁷ Izvor *l̩*, *m̩*, *n̩* je podoben kot v škofjeloščini, zato gl. tudi F. Benedik: Redukcija v Škofjeloškem narečju, Jezikoslovni zapiski, Lj. 1991, 141–146.

⁸ Gl. op. 7.

- 3 < naglašeni r + n + i ('čerŋ 'črni' poleg čerŋi, 'serŋ 'srni' – D ed.)
 4 < naglašeni V + zvočnik ali nezvočnik ali zvočnik, nezvočnik + i, ə + -n ('pe:lŋ; p'ra:zŋ 'prazen'; 'te:tŋ 'tetin'; 'me:jŋ 'majhen')
 5 < -n v položaju za r ('čerŋ 'črn', 'terŋ 'trn')
 6 < v izposojenkah ('fi:rŋk, 'mi:sŋg, 'ra:ifŋk)
 7 < nekatere druge podobne kombinacije zgornjih glasov⁹

4.1.2

Soglasniki /j, r, m, n, p, b, f, t, d, c, s, z, č, ž, š, k, x/ so nastali iz enakih glasov kot v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

4.1.2.1

- v** < w razen w- pred soglasniki
 < l, praviloma ne pred samoglasniki ali j ('bi:u, pi'pi:u, piu, 'bo:una, pa:uc)
 < ʎ: in ʎ skupaj z /o/ (do:uʎ, 'ko:unim – 1.ed., 'to:učim, vo:uʎ, 'žo:una, 'do:uʎa – ed. ž., 'mo:uʎim, 'vo:una, 'so:uʎe, po:uʎ)
 < ʎ skupaj z /u/ (duu'ža:n)
 < p, b v skupinah pč, pš – leksikalizirano (kloučk 'klobček', li:uš 'lepši', uše:n 'pšeno', uši'ni:ca)
 < m v skupini mn – leksikalizirano (s'po:uŋt)
- j** < pred šumniki (be:jž, ŋmejzd, ŋra'jši:na, ŋru:jzdje, 'u:jstʂ, pla:jš, 'pu:jstla, za'gu:jzda)
 < g – leksikalizirano – v R ed. števnikar drug (d'rujʎa 'drugega')
- l** < l pred samoglasniki in j
 < l pred soglasniki in pavzo – leksikalizirano ('ku:lca, ska:l, ta:l, za:l) – in tistega l, ki je postal končni zaradi onemitve -i (del. -l mn. m) in -u < -o (maskulinizacija) ('di:lal, si'di:l, pi'sa:l; ci'dil, če:l, di:l, stu'pa:l, šil, tu'ril 'torilo', u'me:l)
 < l (kluč, kra:l, p'luča, 'u:la 'volja', 'ze:m̩la)
 < primarna skupina tl, dl (ŋʂru 'grlo', mo:lt 'moliti', šil, 'vile)
- r** < r:, r skupaj z /e/a/ (ŋerd, perst, smert, terd, žerd; ker'vi: – R ed., ser'ci:, ŋer'mi: – 3. ed.)
- n** < n̩ (kon, 'košna, ku're:ne, 'lukna, 'niva, pa:n, s'vina, z'na:mne, 'ža:ne – 3. ed. 'žeti')
 < v stranskih sklonih samostalnikov na -ʎ ('a:ŋg̩na, 'na:ŋna, 'te:m̩p̩na)
 < sekundarni n v tipih štenge in spudrencat (baran'ta:č, b'ruŋg̩l, š'ti:ŋge, špan'ci:rat, 'cuŋg̩na, b'renčat, 'mencat, 'pe:ŋkla)
 < m zaradi disimilacije – leksikalizirano (zlu:ŋk)
 < l v skupini ll kot posledica disimilacije – leksikalizirano ('mis̩na)

⁹ Gl. op. 7.

4.1.2.2

- š < č v skupini čk, čn – leksikalizirano (p'áška, s'vi:špca)
- k < tj in t pred i – leksikalizirano (ke 'tja', tri:k 'tretji', prik 'proti')
< t pred l, m, n – leksikalizirano ('a:nkla, 'cerklat, 'fi:rkļc, 'kikla, 'peklat, 'pe:ηkla, k'minc, k'na:la)
- γ < g
- x < k v skupinah kt, kr, kp – leksikalizirano ('a:xtuka, 'du:xtar, 'tra:xtar, x'ra:sta, x'ruška, x'povat/k'povat)
< t, d v skupinah tk (dk) – leksikalizirano (γla:xk, xke, kra:xk, ri:xk, 'si:raxka, slexx)
- f < v v izposojenkah in onomatopejah
< x – leksikalizirano – (n'aft, za'n'afat, p'rušt'af)
< p – leksikalizirano – (druft'ina, škru'fit)
- ʒ < c zaradi asimilacije po zvonečnosti v soglasniški skupini, ki je nastala zaradi onemitve soglasnika (ʒba: 'ceba – 3. ed.)
< d + z (uʒ'yo:ri, u'ʒi'γt, u'ʒuni)
- ʒ < č zaradi asimilacije po zvonečnosti v soglasniški skupini, ki je nastala zaradi onemitve soglasnika (ʒ'bi:la, ʒ'bula, ʒ'ya:u, er'di:ʒya)
< d + ž (pu'ʒi'γane, u'ʒa:γat, u'ʒe:ne)

Zvoneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvonečih po asimilaciji na sledeče zvoneče, nezvoneči pa iz zvonečih z ustrezno asimilacijo na sledeče nezvoneče nezvočnike.

4.2 ONEMITVE GLASOV

4.2.1 Onemitve nenaglašanih samoglasnikov

Onemeli so nenaglašani i, ə, ɛ, u, (o), najpogosteje v končnicah in nekaterih priponah, redkeje pa v korenih, navadno v sosesčini zvočnikov.

i

- ina, -inja (d'rušna, 'fa:ntušna, 'južna, 'kuxna, 'li:tna, 'pi:ukna, s'to:pna)
- ica ('ba:pca, 'ma:lca, 'pa:lca, 'tušca, 'vi:verca, 'vilce, 'župca)
- ivo (k'la:du)
- ič (bo:šč, po:lč 'polič')
- ik (je:sk, ve:lk)
- glagolska pripona -i- :
- v nedoločniku glagolov II. in IV. vrste (z'γint, γra:pt, no:st)
- v deležniku na -l ž. in dv. m. glagolov II. in IV. vrste (z'γinla, 'silla)
- v osebnih oblikah glagolov III. in IV. vrste

	'vidva	'vidma	'nu:sma	'nu:sma	
vič	'vitta	'vitte	nu:šš	'nu:sta	'nu:ste
vid	'vitta	'vidja	nu:s	'nu:sta	'nu:sja

- v velelniku v vseh številih (nes, no:s, mi:r, 'mi:rte)

Za končnice pridevniških oblik glagola velja isto kot za pridevnike.

- v končnicah samostalnika, os. zaimka in pridevnika:

R ed. ž. II	miš
D, M ed. ž. (razen za j – skori)	miš, pe:č, xiš
I mn. ž. II (tip meš); m. včasih	miš, utro:c
R, T mn. ž. II (tip meš)	miš
M mn. ž. II (tip meš) včasih	per mišx
O mn. ž. -a	za 'xišam

D, M os. zaimka za 1. in 2. os. ed. in povratnoosebnega zaimka (mən, te:b, se:b)

O os. zaimka za 1. in 2. os. mn. (z nam, z vam)

O mn. kaz. zaimka ta in tistih, ki se sklanjajo po njegovem zgledu (s təm)

I mn. m. dol. oblike pridevnikov (ta sta:r, ta mla:d)

D, M ed. ž. (li:p)

I mn. m. ('me:jčkin; 'di:lal, nu'si:l, pli'sa:l; pu'nu:šin, priskərb'le:n; skri:t)

Isto velja za pridevniške zaimke.

- prislovi (do:l, dri:u, ɣo:r, pu'ča:s, pu'li:t, pu'no:č, pu'zim, snu:č)

- v nedoločniku ('di:lat ...)

- posamezni primeri (xti:t, p'xa:uŋk, p'ja:ča, p'sa:ɣa, pri'ci:sja, p'ridɣa 'pridiga', s'nica, s'ru:ta, žva:u 'žival', žvi:t, ž'vina, žvot, k'la:du)

ə

- əc (xla:pc, xli:pc, ko:nc)

- ək (pi:tk, pi:sk, to:rk, u:sk 'vosek')

- posamezni primeri (do:ns 'danes', xerpt, snu:č, txu:r, uoys, ž'bi:la, žbil'na:k, ž'bula)

ě

- glagolska pripona -ě- v del. na -l ž., nedol., glag. videti, vedeti (vitt, vi:tt, vidla, vi:dla)

- R, T, D, M, O pridevnika (s'ta:ɣa, s'ta:rmu)

- posamezni primeri (c'lina, čpi:t, č'pina 'črepinja', sja:t, s'nica, snu:, o:rx, žbe)

u

- ux (ko:šx, tri:px, va:rx)

- glag. pripona -u- v sedanjiku glag. VI. vrste z naglasom na osnovi in s premičnim naglasom ('pi:stjim, š'ku:djim, 'vi:rjim)

- včasih v M ed. m. (u li:s, na pu:l, per pu'tu:k, na sti'de:nc, na tra:uŋk, per Špa:n, per Pu'li:nc, per 'Tu:nit)

- v R, T os. zaimka za 1. in 2. os. dv. (na:j, va:j)

- posamezni primeri (ɣdu: 'hudo', k'povat, k'pi:la, k'rila 'kurila', pstit, ps'to:ta, sxu:, ššilɣca, ššit 'sušiti', ja:pk (< u < ɟ : ja:buk < ja:buku < ja:buuɣko < ja:bouɣko < ja:bɣko); 'I:ščk 'Jezušček')

o

- v nedol. priponi glag. VI. vrste z naglasom na osnovi ('pi:stvat, 'pi:stvu, š'ku:dvat, š'ku:dvu, 'vi:rvat, 'vi:rvu)

- maskulinizacija (če:l, ja:pk, ku'li:n, li:t, mli:k, stu'pa:l, vin, žit)

4.2.2. Onemitve soglasnikov

r v skupinah črě, žrě (či:šna, či:uļ 'čevelj', čpina 'črepinja', 'žebe/žbe 'žrebe', 'žebu 'žebelj')

- v posameznih primerih (-kat < -krat, p'ra:pat)

w v skupini wp – leksikalizirano (p'ra:šat)

d v skupini zdr – leksikalizirano, pa še to le kot dvojnica (zrou/zdrou, z'ra:uje)

č v skupini šč (γu:ša, γu:ša:va, 'iše, 'keršin, kli:še, pi'riše, puγu'riše, 'ri:ušna, ster'niše, šurk, uγ'niše, na tąš).

t v skupini pt – leksikalizirano (teč 'ptič')

4.3 NAGLAS

4.3.1 Naglasno mesto je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:

Naglašena sta e in o, ki sta bila v izhodiščnem sistemu pred končnimi kratkimi naglašeni samoglasniki ('me:tla, 'se:stra, p'le:me, s'le:me, s'tre:me, 'te:me, 'te:ta, u're:me, 'ze:mła, 'že:na, /j/e:čmin, 'je:lin, 'je:rmin, 'je:sin, k're:min, 'pe:lŋ, pi'te:lŋ, 'če:sŋ, ve:nc, 'ne:sła, 'pe:kła, 're:kła, 'te:kła, puγni'de:na, ti'pe:na, zari'če:na, zi'le:na; 'γo:ra, γro:za, 'ko:za, 'no:γa, 'o:kŋ, 'o:sa, 'o:sła, 'ouca, 'ro:ka, 'ro:sa, 'vo:da, 'ko:rc, 'ko:zu, ško:rc, 'bo:ži, g'ro:zŋ, 'o:gŋ, o:rx, 'po:tak; 'košna, men, nes, u'sen).

Naglašeni so samoglasniki, ki so bili v izhodiščnem sistemu pred naglašeni kratkimi zadnjimi zaprtimi zlogi, če gre za umik na predhodni polglasnik, tudi odprtimi ('maγla, 'tema, 'čeber, 'peku, 'semŋ, 'sŋršin, 'steber, 'temŋ, 'boγat, 'ceγan, x'ledŋ, 'jeγu, 'jemu, 'kostan, mexk, slexk).

V primerih γlu'bok, ši'rok, ut'rok, vi'sok, puγni'den, pumi'den, ti'pen, zi'len umik ni izveden.

Phonological Description of the Local Speech of the Village of Pungert (SLA 185)

The speech of the village of Pungert belongs to the Rovte - Škofja Loka dialect.

The speech has the following vowels: i:, e:, a:, o:, u:; i, e, q/a, o, u. Long vowels are actually longer than short ones, but more important for distinguishing between them is their quality. The so-called short vowels are very centralised, and consequently especially o and q are often freely interchangeable. There are also syllabic l, m, and n, which are products of numerous losses of unstressed vowels. Heavy reductions are a general characteristic of the Pungert speech. Among consonants, mention has to be made of γ for g, while l̄ and ñ are represented by l and n. Voiced plosives and fricatives in word-final position remain voiced. Stress is expiratory. There are two stress shifts from final short syllables (types žena, noga and meгла, steber).